

om Klarhed, der maa stilles i en videnskabelig Drøftelse. F. Eks. anvendes det mangetydige Ord „Samfundet“ gentagne Gange, naar der menes Staten. Forf. har aabenbart her ladet sig paavirke af de sociale Bevægelsers uklare Terminologi, der er saa virkningsfuld i Agitationen, men er uegnet for videnskabelige Formaal.

De Former for Statens Indgriben, Forf. bringer i Forslag, kunde ogsaa give Anledning til Kritik, men en saadan er jo af mindre Interesse, naar man i det hele ikke føler sig overbevist om, at Indgriben er i Konsumenternes Interesse.

Man imponeres af Forfatterens Belæsthed, men det er tvivlsomt om denne er kommet Skriftet tilgode, om Resultatet ikke vilde være blevet bedre, hvis han havde staaet noget mere paa bar Bund og derved var blevet tvunget til for sig selv at tænke hele Sagen igennem fra Bunden af. I det hele kunde man have ventet, at den udsatte Prisbelønning havde fremkaldt et Værk, der i noget højere Grad havde kastet Lys over det foreliggende Emne. Spørgsmaalet er jo vigtigt og staaer stadigt paa Dagsordenen i praktisk Politik, og Politikerne kunde vel trænge til en klar Vejledning.

En saadan yder den foreliggende Bog ikke. Kun de, der paa Forhaand har Tilbøjelighed for Statsregulering, vil lade sig overbevise af Bogens Argumentation. Andre vil maaske snarere blive paavirket i modsat Retning. Hele Fremstillingen af Betingelserne for billig Produktion og Paavisningen af, hvorledes den frie Konkurrence stadig udskiller de daarlige Elementer inden for Virksomhederne efter Principet: „Survival of the fittest“, vil hos mange — bl. a. hos Anmelderen — fremkalde Tvivl om, at en Statsregulering selv i bedste Fald vil kunne fremskaffe Varerne billigere i de af Forbrugerne ønskede Arter og Mængder.

Jørgen Pedersen.

Is Unemployment Inevitable? An Analysis and a Forecast by: J. J. ASTER, A. L. BOWLEY, ROBERT GRANT, J. H. JONES, W. T. LAYTON, P. J. PYBUS, B. SUBOKEN RONWTREE, D. SPRING-RICE, F. D. STUART. (Macmillan and Co. Lmt. London 1924).

Forfatterne er de samme, som for et Par Aar siden udgav „The Third Winter of Unemployment“. Den her foreliggende Bog indeholder en almindelig Oversigt over Arbejdsløsheds-

problemet, efterfulgt af en Række Essays, fortrinsvis skrevet af andre end de ovennævnte Forfattere.

I disse Essays gives dels en teoretisk Udredning af Arbejdsløshedsspørgsmaalet, dels en Belysning af Forholdene indenfor nogle af Englands væsentligste Industrier. Bogen vil med sine skarpe teoretiske Analyser, der alligevel stadigt støtter sig til det praktiske Livs Forhold, give alle, der ikke er fortrolige med engelske Økonomers Skrivemaade, et godt Indtryk af denne.

Gennem den i Bogens Begyndelse givne Oversigt vil Forfatterne fortrinsvis belyse den Arbejdsløshed, der foraarsages ved den stadigt voksende Befolkning og de økonomiske Kriser, men Bogen er dog først og fremmest en Undersøgelse af Englands økonomiske Stilling og en paa Grundlag heraf foretaget Bedømmelse af, hvorvidt det vil være muligt for Landet at nedbringe sin for Tiden store Arbejdsløshed. Paa Mulighederne herfor ses ret lyst. Det almindelige Indtryk af Aarsagerne, Bogen giver, er Verdenshandelens Desorganisation og den forholdsvis høje Arbejdsløshed.

Til Belysning af Befolkningstilvækstens Betydning for Arbejdsløsheden anføres nogle af Professor Bowley foretagne Beregninger, hvorefter Befolkningstilvæksten i England, forudsat at Emigrationen var paa samme Højde som før Krigen, kun vilde betyde en mindre aarlig Tilvækst i de arbejdssøgendes Tal indtil 1931, og derefter endogsaa vise Nedgang, grundet paa den aftagende Fødselshyppighed.

Der gives en Oversigt over den økonomiske Periodes Forløb, begyndende med Tiden 1920—24. Boomen i 1920 hævdes blot at have været en Boom i Priser, men ikke i Produktion. Herfor anføres en Del interessante Beviser, deriblandt, at den mere financieredes ved Hjælp af større Om-løbshastighed end nye Laan. Forskellige Grunde til Krisers Opstaaen anføres, og uden at tage bestemt Standpunkt, synes Forfatterne at hælde til den Opfattelse, at det er Produktionen i visse Fag, der overskrider Efterspørgselen efter disses Produkter. Forfatterne kommer senere ind paa, hvorvidt det er muligt at afvende Kriser ved „trade barometers“ og lignende. De mener, at man ved nøje at følge Udviklingen, kan naa meget, men af hele Behandlingen ses, at de absolut ikke tror, man her staar overfor det Tryllemiddel, der i Fremtiden skal afskaffe Kriser.

For Englands Vedkommende vil meget afhænge af Verdenshandelens Fremtid. Dels Handelen med andre Handels-

nationer, dels med hidtil uudviklede Lande. Her peges paa, hvorledes Englands Handel med Tyskland steg meget stærkt før Krigen, og det i en Periode, da Tysklands Industri viste en rivende Udvikling under stærk Toldbeskyttelse. En stærk Industribeskyttelse i Agerbrugslande som Australien vil fremkalde Reaktion, da Exporten af Landbrugsprodukter kun kan finde Sted, naar det er muligt for de Lande, der modtager disse Agerbrugsprodukter, at betale med Industriprodukter. Endvidere vil en almindelig Beskyttelse fremkalde Tendens til at alle Priser stiger, og saa snart dette er sket, vil Omkostningerne være de samme som for de indførte Varer. Det paavises, hvorledes saavel Produktion som Forbrug i Lande som Kina og Rusland er lille, og at der her er store Muligheder ikke mindst ved Anlæg af nye Jernbaner.

Vedrørende Arbejdsforholdene findes en stærk Paavisning af Lønforskellen i de saakaldte „sheltered“ og „unsheltered trades“. I de sidste sættes Lønnen under Hensyn til Udlandets Konkurrence. Men da Eksportindustriernes Udgifter f. Eks. gennem Transport og Byggeomkostninger ogsaa paavirkes af Lønnen i de „sheltered trades“, er denne Forskel højst uheldig og ogsaa uretfærdig.

Hvad Skatterne angaar udtales, at den høje engelske Indkomstskat ikke kan fordyre Produktionen, da det er en direkte Skat, der tages af Overskudet, og Produktionen bliver kun ved saalænge, der er et Overskud. Denne Betragtning er utvivlsomt rigtig, noget helt andet er, hvorvidt f. Eks. Opsparingen paavirkes.

Efter at have omtalt den af Forfatterne i Fællesskab af-fattede Rapport, skal jeg gaa over til de enkelte Essay:

Correctives of the Trade Cycle,

A. C. Pigou, M. A.

Professor Pigou giver i dette Essay en overordentlig vel gennemtænkt Fremstilling af Aarsagerne til den økonomiske Periodes Opstaaen og af Kreditpolitikens Betydning som Middel til at undgaa den.

Aarsagerne til Opgangstiden er at søge i Forretningsfolks af forskellige Grunde fremkaldte Optimisme, og ikke i Bankernes Politik, hvorfor en Bankpolitik, hvis erklærede Maal er Prisstabilitet, ikke kan forhindre, at denne Forretningsfolks Optimisme gør sig gældende, idet Prisstabiliteten kun kunde gælde det almindelige Niveau, men ikke forhindre, at de for-

skellige Erhverv nu og da troede, at netop deres Varer vilde stige i Pris.

Selv om Aarsagerne til de stigende Priser derfor ikke ligger i Bankernes Politik, kan denne faa meget stor Betydning for Bevægelsens Forløb. Under den opadgaaende Konjunktur udnytter Driftsherrerne deres disponible Midler, ligesom de søger nye Laan. Herved bliver de i Stand til at efterspørge mere Arbejdskraft, hvorved Arbejderklassen som Helhed faar større Indtægter. Da Produktionen af Forbrugsgoder endnu ikke er steget, bliver Resultatet, at de med fast Indkomst faar en ringere Del af Goderne end før, og, da Arbejdslønnen endvidere heller ikke stiger saa hurtigt som Priserne, faar Arbejderne ogsaa forholdsvis mindre end før. Resultatet heraf er, at der stilles en større Del af Samfundsgoderne til Driftsherrernes Disposition, hvad der muliggør den Kapitaludvidelse, som de gode Tider kræver.

Skal Bankerne forhindre Prisstigningen, kræves der efter Forf. Mening, at man forhindrer denne kunstige Tilvejebringelse af Kapital enten ved Kapitalrationering eller Diskontopolitik, saaledes at der kun finder Udvidelser Sted svarende til den stedfindende nye Opsparing. Kapitalrationering er Forf. imod, fordi det er en Del forskellige Banker, der skal foretage den, og desuden mangler man et Grundlag for, hvor meget de enkelte skal have. Ved Hjælp af Centralbankens Diskontopolitik, naar Banken har den nødvendige Obligationsbeholdning til at sætte sin Politik igennem, dersom de private Banker ikke frivilligt følger den, kan det derimod efter Forf. Mening gøres, men muligvis kun ved meget store Svingninger i Diskontoen. Imidlertid vil man komme bagefter, dersom man først hæver Diskontoen, naar Priserne er stegne, det der kræves er en stor Viden om de forskellige Fabrikkers modtagne Ordre. Den Politik, man skulde føre, er i Virkeligheden af samme Art, som Guldstandarten nødte en til før Krigen, blot skal man blive mere forudseende. Men denne Kreditpolitik kræver under en Guldmøntfod samme Politik fra de andre Guldmøntfodslandes Side, og en Ændring bort fra Guldmøntfoden er efter Forf. Mening for Tiden utænkelig i England.

Det er sikkert rigtigt, at en Prisniveau stabiliserende Bankpolitik er umulig uden Samarbejde mellem de store Lande, men dette vil antageligt vise sig meget vanskeligt; bortset herfra er der et Forhold, som vil volde store Hindringer for Tankens lykkelige Gennemførelse, hvad enten det blot gælder et Land med Papirmøntfod eller flere Lande med Guldmønt-

fod, og det er den Ændring i Prisniveauet, som fremkommer ved at Produktionsomkostningerne for en vigtig Vare falder eller stiger, thi den heraf følgende Forandring i det almindelige Prisniveau er blot naturlig, et Forhold Forf. desværre ikke har været inde paa, ligesom han heller ikke har søgt at belyse, hvorvidt den stadige Udvidelse af det økonomiske Liv, der finder Sted, dels gennem nye Opfindelser dels gennem den stadige Stigning i Folkemængden, ikke naturnødvendigt maa føre til en Prisstigning i første Omgang. Er dette Tilfældet, vil en Stabiliseringspolitik virke hæmmende paa alt Fremskridt.

The Problem of Finding Employment,

Professor Gustav Cassel.

Professor Cassel gennemgaar først de store Vanskeligheder for Export, der fremkommer for et Land som England, naar Verdenshandelen undergaar saa store Forskydninger, som Krigen har medført, og derefter den Betydning, de forvirrede Pengeforhold, der har hersket mange Steder, har for Samhandelen mellem Landene. Den interessanteste Del af Afhandlingen er dog Slutningen, hvor der fremsættes en Del Betragtninger over, hvad høj Beskatning eller stor Gæld til Udlandet betyder for et Lands Produktion. Om det første siges, idet der tænkes paa direkte Skatter, at de ikke fordyrer Produkterne, men eventuelt kan forringe Opsparingsevnen eller Arbejdernes Ydeevne. For Opsparingen kan de dog ogsaa virke omvendt, her henvises til Forholdene i England for Tiden, idet store Beløb af Statsindtægterne bruges til Statsgældens Forrentning og Tilbagebetaling.

Hvad udenlandsk Gæld angaar, virker denne ansporende paa Eksporten igennem den Købeevne, der her gives Udlandet paa det hjemlige Marked.

The Effects of Currency Inflation,

Professor Moritz Bonn.

Det er Inflationen i Tyskland, der lægges til Grund for Undersøgelsen. Industrien har været i Stand til at forøge sine Kapitalinvesteringer grundet paa forskellige Forhold, heriblandt den sparede Udgift til Forrentning af dens Obligationsgæld, Tilbagebetaling af kort Kredit i mindre værdifulde Mark, meget smaa Udbytteudbetalinger maalt i Guldmark og Skatterne, som først i Efteraaret 1923 begyndte at blive indkrævet i Forhold til Valutakursen.

Men overfor denne potentielle og ogsaa faktisk udnyttede Mulighed for Kapitalinvestering staar en stor Nedgang i Købeevnen (og derigennem ogsaa Produktionsmulighederne) paa det indenlandske Marked, som betyder saa meget for tysk Industri. Nedgangen falder paa Obligations- og Husejerne, men er dog delvis blevet opvejet ved Tendensen til forøget Forbrug, grundet paa Pengenes faldende Værdi.

Herimod kunde man dog rejse den Indvending, at den Købekraft, der er mistet af nogle, vel er gaaet over til andre, thi ellers maatte det have givet sig Udslag i Arbejdsløshed, og det almindelige Indtryk er jo netop, at der blev arbejdet, meget i Tyskland i disse Aar.

Denne Indvending har Forf. aabenbart tænkt rejst, idet han senere paaviser, at vel var der liden direkte Arbejdsløshed, men derimod en Del forkortet Arbejdstid, saaledes var Kommissionen for Demobilisering aktiv indtil November 1923 og forlangte, at Arbejdsgiverne skulde dele Arbejdet mellem deres Arbejdere, før de lod nogle gaa; desuden klagedes der stærkt over Arbejdernes Ydeevne, sikkert bl. a. fordi de faglærtes Tal grundet paa Krigen var gaaet ikke saa lidt ned, ligesom 8 Timers Dagen, netop fordi Ydeevnen var gaaet ned, kom til at betyde større Produktionsomkostninger. Endvidere blev der spildt megen Tid og Arbejde med Lønforhandlinger, hvorom Folkevittigheden sagde, at den ene Halvdel af Befolkningen var beskæftiget med at udregne, hvad den anden Halvdel skulde have i Løn.

Som Følge heraf bevirkede den ovenfor nævnte Forsvinden af visse Klassers Indtægter ikke Arbejdsløshed i Inflationsaarene, men paa den anden Side hjalp de nominelle lave Lønninger og Industriens store nye Investeringer ikke denne til at konkurrere Udlandet ud paa mange fremmede Markeder. Den tyske Export var i disse Aar en Del mindre end før Krigen.

Forf. slutter nu med at paavise, at den reelle Arbejdsløshed ved den Krise, Tyskland gennemgik efter Markens Stabilisering, er faldet ret betydeligt, hvorfor Tyskland maa staa med store Muligheder i Konkurrencen med Udlandet, men ganske vist vil de smaa Afsætningsmuligheder i Indlandet, der er blevet forstærket ved Nedgangen i Arbejdsløsheden, virke hæmmende. Han mener, at Tyskland staar i en noget lignende Stilling som England med store Produktionsmuligheder, men med ikke tilstrækkelig købedygtige Markeder. Dog vil Betaling af Reparationsbetalinger hjælpe herpaa, men samtidig yder-

ligere trykke Hjemmemarkedet ved Nedgang i Købeevne grundet paa forøgede Skatter.

Export of Capital in Relation to Unemployment,

C. K. Hobson.

Englands Kapitalexport anslaaes for 1913 til £ 200 Mill. En hertil svarende Kapitalexport for 1923 skulde have været paa £ 300 Mill., men var kun paa £ 97 Mill. Samtidig var Importen maalt i Mængdeenheder sammenholdt med 1913 gaaet 7 % ned, men Exporten 21,5 %. At en saa stor Nedgang i Kapital- og Vareexporten let kan medføre stor Arbejdsløshed, siger sig selv.

Som Aarsager til denne Nedgang i Kapitalexporten anfører Forf. Ændring i Indkomstfordelingen og deraf i alle Tilfælde i første Omgang følgende mindre Opsparing. Større Kapitalforbrug hjemme (er dette i Byggeindustrien, vil det ikke medføre Nedgang i Arbejdsløsheden i f. Eks. Bomuldsindustrien), de høje engelske Produktionsomkostninger og deraf følgende mindre Efterspørgsel fra Udlandet samt politisk Usikkerhed.

Senere kommer Forf. ind paa, hvorvidt Statskontrol med Kapitalexporten er gennemførlig og ønskelig. Efter en kort Omtale af de under Krigen gældende Regler, hvorved man i høj Grad kontrollerede Kapitalexporten, paavises, hvorledes Londons Stilling som internationalt Pengemarked i Fredstid i Virkeligheden umuliggør saadanne Reglers Gennemførelse.

The Future of British Industry,

Prof. J. H. Jones.

Forf. kommer først ind paa en Del Betragtninger over den Betydning andre Landes industrielle Udvikling har for Englands Handel og Industri, idet han mener, at Englands Udvikling bliver fremmet ved de andres.

Derefter behandles Lønspørgsmaalet, men desværre kommer Forf. ikke ind paa, hvorvidt Arbejdsløsheden delvis er forarsaget af den relative høje engelske Løn, noget han dog ikke synes at mene i Modsætning til de fleste af de andre af Bogens Forfattere. Endelig omhandles Skatternes Betydning for Konkurrencen, herunder „the rates“, de kommunale Skatter, som delvis maa betragtes som faldende paa fast Ejendom, og

saaledes fordyrende Produktionsomkostningerne, delvis som en Indkomstskat og saaledes ikke fordyrende Produktionen.

Nu kommer en Række Essays omhandlende følgende engelske Industrier og Erhverv: Landbrug, Kulindustri, Jern- og Staalindustrien, Maskinindustrien, Skibsbygning, Bomuldsindustrien, Uldindustrien og Havnevæsenet. At omtale disse Afhandlinger i Enkeltheder vil føre for vidt, men de indeholder alle mange interessante Oplysninger om Enkeltforhold og om vedkommende Industris hele Udvikling. For danske Læsere vil Afhandlingen om Landbruget være af særlig Interesse, med sin klare Opridsen af Aarsagerne til det engelske Landbrugs Vanskeligheder, blot er det underligt at Forf., der mener at engelsk Landbrug i højere Grad skal slaa ind paa Produktionen af dyriske Produkter, ikke, skønt han aabenbart kender noget til danske Landbrugsforhold, har noget til overs for det mindre og mellemstore Brug, men holder paa Storbruget, uden dog at levere et afgørende Bevis for dets Berettigelse.

Bogen slutter med 3 „Statistical Inquiries“; i det sidste af disse findes nogle interessante Bemærkninger om Arbejdslønnens Afhængighed af Pristal eller Produktionsmængde.

Gustav Ole Bech.

O. SILLÉN: **Fabrikorganisation og Driftskalkyler. Moderne Bokholderisystemer.** To Foredrags-Serier holdt i Oslo 22.- 24. Januar 1925. 161 S.

Ogsaa Nationaløkonomer burde stifte Bekendtskab med denne lille letlæste Bog, der giver en klar og saglig Oversigt over nogle af de Problemer, som er af den allerstørste Betydning for den industrielle Økonomi. Selv om den moderne Driftsorganisation ikke direkte vedrører Nationaløkonomien, har det dog Interesse ogsaa for vore Overvejelser at vide, at medens et Motorfartøj af en bestemt Standardtype paa et bestemt stort svenskt Værft før det nye Systems Indførelse fremstilledes paa 1197 Timer, kunde det bagefter fremstilles paa 534 Timer (S. 51). Dette og lignende Eksempler, og de Metoder, hvorved saadanne Resultater opnaas, har det selvfølgelig Betydning for Økonomerne at kende, ikke mindst naar Talen er om Told og Konkurrenceforhold.